

körbevée. De mintha labirintusban botorkálnánk, miközben arra vágyunk, amire a szerző: „jöhetnek új kalandok, egészen újak, idegenek, felkavarók, vagy épp végtelenül unalmasak, érdektelenek, mindegy, csak ne, ne, ne az legyen, ami eddig, ami ural és vezet, körbevesz és megfojt”. Fel-felbukkan tehát az elvágódás: elmenni valahová, máshová, máskor meg úgy néz az író a körülötte nyüzsgő valósággra, mintha színházi előadást szemlélné.

Néha összecsúsznak az idősíkok (à la Semprun), vagy a valóság és a képzelet jelenetei, szürreális történései keverednek, a szerző tehát próbálgatja az írás adta lehetőségeket.

A könyv kiadásának helye Hernádkak, ahová a Spanyolnátha főszerkesztője és szerkesztősége (melynek Berka is tagja) kiköltözött, mondhatni elvonult, de ami mégis a világ közepe tud lenni, legalább annyira, mint Miskolc vagy a főváros. Mert hát hol is van Európa (nekünk a világ)? – kérdezhetjük. Európa ott van, ahol a kultúra. Így tehát Hernádkakon is. És Berka Attila könyvében. Ott is. Iszol egy hosszúkávét, és minden rendben van. „Mindenki fontos, jelentős, bizonygatja magának, a külvilágnak az egyediségét, a megismételhetetlenségét. És habár alapvetően igazuk van, a szinte a nemlét végső nyugalmaiba átívelő

csendes szemlélődésedet nem cserélnéd el semmivel, senkivel.”

LÁNG ESZTER

(*Spanyolnátha Könyvek, Hernádkak, 2010, 124 oldal, 1980 Ft*)

TRENKA CSABA GÁBOR: *Egyenlítői Magyar Afrika*

„Nagyon szerettem a regényt, mert jó volt az alapötlete, a hangulata, jól volt megírva, és az évek során mindig a kezembe akadt egy az antikváriumokban, és egy idő után már sehol nem láttam. Mindig benne volt a fejemben, hogy ki kéne már adni, de nem jutottunk el oda. Most viszont igen. Elolvastuk, hogy kiállja-e az idő próbáját. Kiállta.” A kiadó blogján olvasható személyes hangú bejegyzés kellőképpen rávilágít a kötet sajátos sorsára. Trenka Csaba Gábor könyve ugyanis a rendszerváltás utáni magyar irodalom egyik méltatlanul elkallódott, ám mellőzöttségében is meghatározó regényeként vált félig-meddig kultikus szöveggé.

A helyszín Hungarovill, az afrikai magyar gyarmat központja. Itt látja meg a napvilágot Lajtai Gábor 1960-ban. A konszolidáló fasizmus időszaka ez, merthogy a II. világháború ebben az alternatív valóságban különbékével zárult

a németek oroszországi győzelmét követően. Hitler háttérbe vonul, és a náci vezérkar másod-, majd harmadvonala veszi át az irányítást a kontinenseken átnyúló birodalom felett. Fejlődésregényt olvassunk, végigkövethetjük, ahogy az éles eszű kölyök, a Turáni vendéglőt irányító család fekete báránya egyre többet ismer és ért meg az őt körülvevő világból, a „létező fasizmus” mesterségesen fenntartott utópiájának gyatra és kisszerű hétköznapjaiból.

Persze ha csak annyi lenne Trenka trükkje, hogy az erjedő szocializmus tapasztalatait fasiszta díszletek segítségével meséli el (például Fasiszta Ifjúsági Szövetséggel, meg Hitlerrel, a gyermekek nagy barátjával), megfűszerezve mindezt némi trópusi egzotikummal (ahol az osztálykirándulás kőkemény szafari, ahol a feketék tört magyarsággal átkozódnak, és ahol a halál mindennapos vendég), akkor a könyv nem lenne több egy ügyesen megírt irodalmi kísérletnél. Ám szerencsére ennél többről van szó.

Trenka prózája tömény és páras, a szöveg szinte együtt lélegzik a hitelesen megteremtett afrikai álmagyar élet trópusi unalmával, kegyetlenségével és nyomorultságával. A burjánzó esőerdő és az

örökös napfény sem feledteti, hogy ugaron járunk, a kötet szereplői hajótöröttek, túlélők, érdekemberek vagy kényszerűségből lett szélhámosok, és e téren mit se számít, hogy a helyszín Budapest vagy Hungarovill. Lajtai Gábor végigjárja az ügyeskedő és jó helyzetfelismerő képességgel rendelkező fiatal pártfunkcionáriusok önbecsapással, árulással és erőszakkal kikövezett útját, miközben a régi világ, a „gulyásfasizmus” lassan, de biztosan széthullik körülötte.

A regény komoly erénye, hogy egyszerre tárul fel lapjain egy lebilincselően izgalmas, mesészerű világ, miközben minden olyan rémisztően ismerős, főleg azoknak, akik átéltek a Magyar Népköztársaság álságos tündöklését és minden katarzist nélkülöző bukkását. Talán a ronda, ponyvagyánús borító

éppúgy szerepet játszott abban, mint az elsőre akár komikusnak tetsző cím, hogy a könyv annak idején nem vált a rendszerváltás egyik meghatározó regényévé. Arról nem is beszélve, hogy az alternatív történelmi regény műfaja mifelénk mindezidáig talán túlságosan is populárisnak, de mindenképpen gyökértelennek számított. (Az Agave Philip K. Dick *Az ember a fellegvárban* című kötetének korábbi meg-

jelentetésével igyekezett megmutatni a műfajban rejlő lehetőségeket, de a magasirodalom hívei számára is meggyőző példa lehet Philip Roth *Összeesküvés Amerika ellen* című könyve.)

Ma (újra)olvasva a regényt (amely végre az őt megillető borítóval jelent meg) egyértelmű, hogy a cím félrevezeti azt, aki csupán egy bombasztikus ötlet szórakoztató kibontását vagy éppen szimpla paródiát, esetleg Mézga Gézáék sivatagi csetlés-botlásához hasonló humorfaktort sejt a fekete földrész és a magyarság váratlan összekapcsolásában. Humor és irónia persze akad, ám Trenka könyve elsősorban kíméletlenül pontos látélet a puhán pöffeszkedő diktatúrák hétköznapi tapasztalatáról, emellett pedig melankolikus vallomás a felnötté válás időnként akár még felemelőnek is tűnő gyötrelmeiről.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(*Agave Könyvek, Budapest, 2010,*
248 oldal, 2780 Ft)

MARKUS ZUSAK: *A könyvtolvaj*

Ha van regény, amely biztos recept alapján készült, az *A könyvtolvaj*. Vegyünk egy kislányt, aki nevelőszülőkhöz kerül egy német kisvárosba, a II. világháború idején.

A háború hátországának bemutatása egyszerre biztosítja a tragikumot (elvégre háborúról van szó) és vet fel bizonyos erkölcsi dilemmákat (elvégre németekről van szó...); a pincében rejtegetett zsidó fiatalember sorsa nemcsak az áldozati létről, de az áldozatvállalásról is tanúskodik; a gyermekszereplők nézőpontja tisztább, romlatlanabb, mint a felnőtteké, így teret ad egyfajta elemi igazságérzetnek. Arról pedig, hogy az elbeszélés ezzel együtt mégse legyen naiv, a regény mesélője gondoskodik. *A könyvtolvaj* narrátora nem más, mint maga a halál, aki jól ellenpontosza a gyermeki perspektívát, s akinek sajátos elbeszélői pozíciója némi narrációs játékokra is lehetőséget kínál – hogy ezt az elvárást is kipipálhassuk.

Markus Zusak regénye nem véletlenül lett nemzetközi bestseller. A német-osztrák felmenőkkel rendelkező, fiatal ausztrál szerző jól adagolja a szükséges hozzávalókat: könyve van annyira „magasirodalmi”, hogy a kényesebb ízlésű olvasók se forduljanak el tőle, de elég olvasmányos ahhoz, hogy szélesebb közönség figyelmét is felkeltse. A háború embertelen körülményei közepette is emberinek megmaradni képes szereplők óhatatlanul szimpátiát ébresztenek az olvasóban, a történetvezetés pedig minden kisebb-nagyobb csavar ellenére ismerős, már-már otthonos: voltaképpen nevelődési regénnyel,